

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUMÄÄRUS

Kohtuasja number	5-26-34
Määruse kuupäev	25. september 2026
Kohtukoosseis	Eesistuja Heili Sepp, liikmed Ivo Pilving ja Margit Vutt
Kohtuasi	MTÜ Ausad Valimised kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni toimingute peale
Menetlusosalised	MTÜ Ausad Valimised Vabariigi Valimiskomisjon
Asja läbivaatamise viis	Kirjalik menetlus

RIIGIKOHUS MÄÄRAB

Jätta MTÜ Ausad Valimised kaebus läbi vaatamata.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. MTÜ Ausad Valimised (kaebaja) esitas 14. septembril 2026 Vabariigi Valimiskomisjonile (VVK) juurdepääsutaotluse 2. septembril 2026 toimunud Vabariigi Presidendi valimise hääletamissedelitele. VVK keeldus 14. septembri 2026. a vastuses teabenõude täitmisest, tuginedes avaliku teabe seaduse (AvTS) § 23 lg 1 p-le 1.

2. Kaebaja esitas 18. septembril 2026 VVK kaudu Riigikohtule kaebuse, milles taotleb tema 14. septembri 2026. a taotluse rahuldamata jätmise tunnistamist õigusvastaseks ning VVK kohustamist võimaldada kaebajal tutvuda Vabariigi Presidendi valimise hääletamissedelitega. Lisaks taotleb kaebaja Vabariigi Presidendi valimise seaduse (VPVS) ja Riigikogu valimise seaduse § 19⁴ põhiseadusvastaseks tunnistamist osas, milles need ei sätesta vaatleja staatust ja õigusi Vabariigi Presidendi valimisel. Kaebaja hinnangul käsitas VVK ekslikult tema taotlust teabenõudena. Hääletamissedeleid ei saa üle lugeda väljaspool Vabariigi Presidendi valimise seaduse reguleerimisala. VVK kohaldab hääletamissedelite lugemisele analoogia korras Riigikogu valimise seadust. Seega tulnuks kaebaja taotlust menetleda Vabariigi Presidendi valimise seadusest ja teistest valimiseseadustest lähtuvalt, mitte käsitada teabenõudena avaliku teabe seaduse tähenduses.

3. VVK jääb 14. septembri 2026. a kirjas esitatud seisukohtade juurde ja palub jätta kaebuse rahuldamata. Kaebaja pöördumine ei puudutanud valimistoimingu tegemist ega valimistulemuste kindlakstegemist, vaid pärast valimistulemuse kindlakstegemist säilitatavate hääletamissedelitega tutvumise võimaldamist. Vabariigi Presidendi valimise seadus ei näe ette õigust hääletamissedelitega tutvuda ega neid uuesti üle lugeda.

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

4. VVK käsitas kaebaja pöördumist õigesti teabenõudena. Kaebaja taotles juurdepääsu 2. septembril 2026 toimunud Vabariigi Presidendi valimise hääletamissedelitele. VPVS § 4 kohaselt on Vabariigi Presidendi valimise korraldaja VVK. Vabariigi Presidendi valimisel kasutatud hääletamissedelid on teave, mille VVK on saanud valimiste korraldamise käigus ehk avalikke ülesandeid täites. Seega on tegemist avaliku teabega AvTS § 3 lg 1 tähenduses.

5. Riigikohus on selgitanud, et põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 37 lg-s 1 sätestatud õiguskaitsevahend kohaldub, kui alus vaidlustatava valimiste korraldaja toimingute tegemiseks tuleneb valimisseadustest, vaidluse ese on seotud valimiste korraldamisega ning seadus ei näe ette teistsugust vaidluste lahendamise korda (RKPKo 06.03.2026, 5-26-11/2, p 1; 11.04.2025, 5-25-3/5, p 13). Avalikule teabele juurdepääsu võimaldamist reguleerib avaliku teabe seadus, mitte valimisseadused. Avaliku teabe seadusest tulenevate kohustuste rikkumisele saab valimiskaebemenetluses tugineda juhul, kui väidetav rikkumine on lahutamatult seotud valimisseadusest tulenevate ülesannete täitmisega (vrd RKÜKo 18.12.2025, 5-25-7/29, p 38). Hääletamissedelite säilitamist pärast häälte lugemist Vabariigi Presidendi valimise seadus ei reguleeri, mistõttu ei saa hääletamissedelite säilitamist ega nendele juurdepääsu võimaldamist pidada valimiste korraldaja valimisseadusest tulenevaks ülesandeks. Kaebaja 14. septembri 2026. a pöördumine ei olnud seotud valimiste korraldamise, vaid selle käigus saadud avalikule teabele juurdepääsu saamisega. Ainuüksi see, et avalik teave saadi valimiste korraldamise käigus, ei tähenda, et teabele juurdepääsuga seotud vaidlus tuleks lahendada valimiskaebemenetluses. Teabenõude täitmisest keeldus praegusel juhul VVK kui teabevaldaja, mitte kui valimiste korraldaja.

6. Kaebaja taotlus hinnata, kas vaatlemist puudutavate sätete puudumine Vabariigi Presidendi valimise seaduses on põhiseadusega kooskõlas, ei ole praegusel juhul asjakohane. AvTS §-st 1 tulenev õigus saada juurdepääs avalikule teabele on igaühe õigus. Kaebusest ei nähtu, mil moel piirab vaatlemist puudutavate sätete puudumine Vabariigi Presidendi valimise seadusest kaebaja võimalust taotleda juurdepääsu avalikule teabele väljaspool valimistoiminguid.

7. AvTS § 46 lg 1 kohaselt võib isik, kes leiab, et tema avaliku teabe seadusest tulenevaid õigusi on rikutud, pöörduda vaidega AvTS §-s 44 nimetatud järelevalveorgani poole või kaebusega halduskohtusse. Kuna kaebuse läbivaatamine kuulub halduskohtu, mitte Riigikohtu pädevusse, jätab kolleegium MTÜ Ausad Valimised kaebuse PSJKS § 40 lg 1 p 1 alusel läbi vaatamata.

8. Kolleegium ei võta seisukohta, kas VVK teabenõude täitmisest keeldumine oli õiguspärane, kuid märgib siiski, et teabenõude täitmisest keeldumisel ei saa tugineda ainuüksi AvTS § 23 lg 1 p-le 1, vaid viidata tuleb ka normile, milles asjakohane juurdepääsupiirang on sätestatud (RKHKo 16.04.2026, 3-22-2263/35, p 25).

(allkirjastatud digitaalselt)